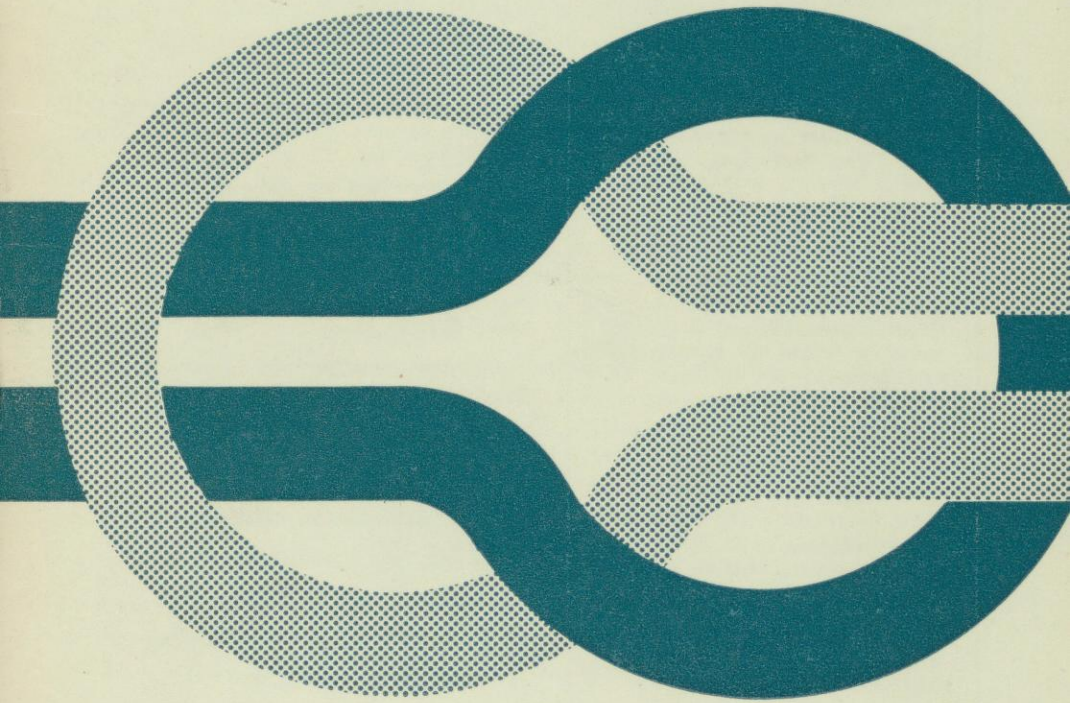
UNIVERSITETSBIBLIOTEKET I OSLO
Avlskontoret

19. årg. - 1973 - Nr. 1

Rapport

SAMORDNINGSRÅDET FOR
ÅNDSSVAKESAKEN I NORGE

Rapport (tidl. Hjertebladet)

UTGIVER: SAMORDNINGSRÅDET FOR ÅNDSSVAKESAKEN I NORGE
SEKRETÆR: ADVOKAT KÅRE JØNSBERG, TORGGATEN 10, OSLO 1

Redaktør: Ruth Erlandsen - Redaksjonskomité: Kari Bredal - Alfhild Hansson - Else Hansson

Henvendelser angående abonnement og adresseforandringer skjer til forretningsføreren **Gunvor Heier, Postboks 167, 1324 Lysaker.**

Innbetaling for abonnement til **postgirokonto nr. 9473, bankgirokonto nr. 6088.05.01081** eller til forretningsføreren. Bladet kommer med 6 nummer i året. Kontingenten er kr. 10,— pr. år.

Henvendelser ang. annonser og betaling for disse skjer til **Aug. Hanssens Forlag, Ø. Slottsgt. 5, II etg., Oslo 1.** Bankgiro nr. 7001.05.01928.

Manuskripter til «Rapport» sendes redaktør **Ruth Erlandsen, Kirkeveien 44, Oslo 3.**

Følgende organisasjoner er tilsluttet Samordningsrådet for åndssvakesaken i Norge:

Det Norske Diakonforbund
Nasjonalforeningen for Folkehelsen
Norges Bondekvinnelag
Norges Husmorforbund
Norges Røde Kors
Norsk Lærerlag
Norsk Folkehjelp
Norske Kvinners Sanitetsforening
Åndssvakesakens bestyrerforening
Skolestyrerkollegiet ved skoler for psykisk utviklingshemmede
Forbund av pedagogisk personale for psykisk utviklingshemmede

I DETTE NUMMER :

Over til «Rapport»
Trygghet i den lille gruppen
Rapport
Prisoppgave om samarbeid foreldre/personale
Samordningsrådet
Ny ledelse og egne aktivitetsrom ved «Solgården»
Ideelt, men kostbar ved Sognefjorden
Omsorgen i utkantstrøk
Hjertebladets innholdsfortegnelse
Kommunestyresalen er lekeplass
Kongress om sparekniven
Mongoloide barn er meget ulike
En brobygger og samfunnsrefser
Fire nye daghjem i fjor

Over til: «RAPPORT»

Ved første inntrykk vil noen lesere sikkert si at dette bladet har de da ikke abonnert på.

I neste omgang oppdager de nok at det dreier seg om en gammel kjenning — med nytt navn.

Høsten 1971 ble det utlyst konkurranse om nytt navn på tidsskriftet for Samordningsrådet for Åndssvakesaken i Norge. I nr. 3 av Hjertebladet i fjor forelå resultatet av navnekonkurransen. Førstepremien gikk til lærer Asbjørn B r e k k e, Bergen, for forside og navn «Rapport».

Samordningsrådet ga vinneren i oppdrag å utforme vinnerutkastet nærmere og vedtok at «Rapport» skulle bli tidsskriftets nye navn.

I utlysingen av navnekonkurransen ble det uttalt ønske om at det nye navnet skulle ha en appell i seg. Det kan sikkert diskuteres om dette er oppnådd i navnet «Rapport», men for bladets redaksjon er iallfall appellen klar. Det er en krevende — og inspirerende utfordring å skulle gi rapport om det som hender innen et område så dynamisk og spennende som omsorgen for de psykisk utviklingshemmede i dag. God kontakt med leserne og med alle aktive krefter i omsorgen er den beste støtte vi kan få for å makte oppgaven.

Postgiroblanketten for betaling av abonnement for 1973 følger med dette nummer og gjelder altså «Rapport», tidl. Hjertebladet. For å lette overgangen til det nye navnet ber vi alle abonnentene bruke «Rapport» på alle innbetalingsblanketter heretter, o g s å i tilfelle betalingen gjelder året som alt er gått. «Rapport» koster ikke mer enn 10 kroner for alle seks nummer i 1973, og forretningsføreren er nå som før takknemmelig for å få kontingenten inn så snart som mulig.

Så sier vi: Vel møtt i «Rapport»!

Flest mulig barn skal leve opp i sine egne hjem og delta i opplæring i det vanlige opplæringsmiljø.

Sentralhjemmene må reformeres slik at de blir menneskeverdige hjem og meningsfylte arbeidsplasser.

Trygd og andre økonomiske støtteformer må følges opp med direkte hjelpetiltak.

Staten bør opprette en sentral informasjonstjeneste for foreldre.

Foreldre bør kunne delta i behandlingsmøter i institusjonene.

Foreldresammenslutninger bør få sine utgifter til rådgivning og informasjon dekket av det offentlige — staten.

Utbyggingen av åndssvakeomsorgen er i dag et offentlig ansvar. Kraftreserven i den frivillige innsats bør brukes til opplysning og informasjonsvirksomhet, overvåking av at samfunnet oppfyller sine oppgaver, og konkrete tiltak.

Trygghet i den lille gruppen

Kjenningsmelodi for Lossius-utvalget

De sju punktene ovenfor er hentet fra konklusjonen i den 270 sider tykke innstilling fra Lossius-utvalget, som ble overlevert til sosialminister Bergfrid Fjose like før nyttår. Innstillingen betegner en milepel i Helsevernet for psykisk utviklingshemmede, fordi den trekker opp retningslinjer og klargjør målsetting for videre utbygging av åndssvakeomsorgen.

Utredningen er resultat av mer enn to års arbeid i komitéen, som ble oppnevnt av Sosialdepartementet 23. oktober 1970 med følgende medlemmer:

Områdeoverlege Ole Petter Lossius, Fredrikstad, formann, styrer Gunnar Brekke, Bergen, lektor Sigurd Dittmann, Oslo, områdeoverlege Mogens Rasmussen, Molde, skolepsykolog Eiliv Solum. skolestyrer Orvar Thorsrud, og sosialkonsulent Grethe Aas.

Stortinget ønsker ny landsplan

Bakgrunnen for oppnevnelse av utvalget var Stortingets ønske om at Sosialdepartementet måtte utarbeide en melding til Stortinget om retningslinjer og målsetting for videre utbygging av omsorgen. I en stortingsdebatt om en innstilling fra sosialkomitéen i 1970 ble det pekt på at det var bortimot 20 år siden Stortinget drøftet landsplanen for åndssvakeomsorgen. Tiden burde være inne til en ny analyse og en mer fremtidsrettet nytenkning som kunne komme den enkelte psykisk utviklingshemmede til gode.

Den danske sosialreformkommisjonen har avgitt sin andre innstilling, der den kommende struktur for åndssvakeomsorgen og de øvrige særomsorger blir inngående behandlet. «S.Å.-nyt» — meldingsbladet som utgis av Statens Åndssvageforsorg — har denne illustrasjon til omorganiseringen på førstesiden i februar-nummeret.

Lossius-utvalget har bl.a. vært i Sverige og Danmark på institusjonsbesøk og i konferanser med åndssvakeomsorgens sentrale ledelse i de to land. Videre har professor Per Sundby foretatt et utredningsarbeid for utvalget som i noen utstrekning er lagt til grunn for innstillingen.

For å få reaksjoner på sine oppfatninger og forslag, har utvalget lagt dem fram i møter i Norsk Psykiatrisk Forening, Samordningsrådets faste institusjonsutvalg/Hjemmenes Utvalg og rådets arbeidsutvalg, og Landsrådet for Norsk Forbund for Psykisk Utviklingshemmede.

Ingen isolert omsorg

Omsorgen for de psykisk utviklingshemmede kan ikke behandles isolert. Den må inngå som et ledd i en total og tverrfaglig integrert omsorg for alle funksjonshemmede. Dette er hovedkonklusjonen i Los-

sius-innstillingen. Den retter et kritisk søkelys mot de serviceorganer i samfunnet som har med psykisk utviklingshemmede å gjøre, og konkluderer med at hovedinntrykket er negativt. Dette skyldes først og fremst at vårt samfunn i meget stor utstrekning ikke har maktet sine oppgaver overfor denne gruppe medborgere.

Helsevesen, trygdevesen, skolen og attføringsapparatet har hittil hver for seg utøvd sine former for omsorg, i stor utstrekning uavhengig av hverandre. Resultatet er blitt en oppstykket omsorg med svakt faglig nivå og redusert ansvarsfølelse.

— Mangel på samarbeid har i mange tilfeller ført til at enkelte familier har blitt «behandlet» av representanter for flere serviceorganer uavhengig av hverandre. At en klient er sendt på vandring fra serviceorgan til serviceorgan uten at noen har villet ta ansvaret for klienten, har ikke vært en sjeldenhet, heter det i innstillingen.

Barn som faller utenfor

Utvalget peker også på at åndssvakeomsorgen med sin blotte eksistens har gitt de andre serviceorganer en følelse av ansvarsfrihet. Mange med lett psykisk utviklingshemning har utviklet betydelige atferdsvansker som følge av sviktende koordinering av helsevesen, spesialskolevesen og sosialomsorg.

— Hvis eleven har gått i spesialskole, kan han overføres til institusjon under åndssvakeomsorgen. Har eleven gått i normalskole, vil han oftest bli søkt overført til en spesialskole for atferdsvanskelige, eller man søker om plass i en av de fåtallige behandlingsinstitusjoner for barn under psykisk helsevern. Samtlige institusjoner har plassmangel og må prioritere sitt opptak. Ofte tar de ikke i mot barn med psykisk utviklingshemning av noen grad, med den begrunnelse at de faller utenfor deres behandlingsopplegg.

Åndssvakeomsorgen som har en slags forpliktelse til å hjelpe i disse tilfeller, har hittil hatt meget begrensede muligheter i institusjonene, dels på grunn av plassmangel, dels mangel på spesialkyndig assistanse i psykiatri og klinisk psykologi.

Åndssvakeomsorgens hjem er i prinsippet åpne, og det byr på store praktiske vansker å ta i mot de lett psykisk utviklingshemmede med alvorligere atferdsforstyrrelser og ofte med svak familiær bakgrunn, selv om det er juridisk formelt i orden ved barnevernstiltak eller sikringsdom.

Ender i lukket fengsel

Slike ungdommer blir ofte gående i sitt eget miljø hvor de skaper store problemer for seg selv, sin familie og omgivelsene for øvrig. De lokale sosial-, helse- og skolemyndigheter strever med å løse problemet, ofte uavhengig av hverandre. I svært mange tilfeller ender klienten til slutt som sikret i lukket anstalt under kriminalomsorgen.

Utvalget peker på at denne svikt i samarbeidet skyldes mer tradisjo-

nelle arbeidsvaner og prestisje mellom etatene, enn reelle vansker. En del av årsaken ligger også i lite elastiske regler for tilskudd og refusjon, som gjør det vanskelig å bruke praktiske løsninger i lokalmiljøet. Refusjonsordningen er f.eks. bundet til kurprissystemet, og kurprisen er knyttet til en bestemt institusjon. Kombinert familiepleie og daginstitusjon blir ikke dekket av ordningen.

Samme rett ingen diskriminering

Med bakgrunn i Jerusalems-erklæringen av 1968 og FN-vedtaket i desember 1971 som bygger på erklæringen, har Lossius-utvalget formulert åndssvakeomsorgens målsetting på følgende måte:

«På grunnlag av det syn at den psykisk utviklingshemmede er et medmenneske, en person i utvikling, og en medborger med de samme rettigheter som andre i samfunnet, må hans behov for trygghet, trivsel og stimulering oppfylles slik at hans utvikling kan foregå optimalt .Målet for den enkeltes utvikling må være en optimal selvrealisering og integrering i en sosial sammenheng, som ikke er diskriminerende.»

Kritikken en grov forenkling

Den stigende grad av hevdelse av rettigheter har her i Norge rent naturlig ført til at man mer eller mindre åpent har rettet skytset mot det nærmeste mål — «private og frivillige organisasjoner», som den viktigste årsak til at de åndssvake ikke har fått sine rettigheter.

— Ved nærmere ettertanke virker dette som en grov forenkling av et omfattende problemkompleks, og ikke minst som høyst urettferdig overfor den angrepne part, slår Lossius-utvalget fast.

— Et samfunn har stort sett den omsorg det selv ønsker og fortjener. Det er den brede befolknings sosiale og politiske holdning som til sjuende og sist er avgjørende. Vi tror ikke det gagner mye å moralisere over skyld. Langt viktigere er det å bevisstgjøre og klarlegge årsakssammenhenger. Dette kan være smertefullt nok, og få går ram forbi.

I dag er det imidlertid stor enighet om at omsorg er en sak for det offentlige. Som så ofte før har man kunnet konstatere at det ikke er nok med lovfestede rettigheter hvis det ikke er politisk vilje og ressurser til gjennomføringen.

Her må holdningen stadig bearbeides fra alle berørte og interesserte pressgrupper av foreldre, organisasjoner og fagfolk. Overfor folkevalgte, byråkrater, administratorer, fagfolk og foreldre, og til sjuende og sist den brede befolkning. En slik bearbeiding av holdningene bør naturligvis ikke bare gjelde de åndssvake, men omfatte alle funksjonshemmede, sier utvalget.

Særomsorg skaper murer

I sitt forslag til fremtidig organisasjon av omsorgen for funksjonshemmede tar utvalget avstand fra en sentralisert særomsorg for de ulike typer funksjonshemmede. En slik særomsorg stenger seg ute fra

det samfunn den betjener og bygger en mur rundt sine klienter, en mur som kan skille dem fra resten av befolkningen og isolere klienten fra familien.

Bygges det opp et system med mange særomsorger, f.eks. blindeomsorg, cerebral parese-omsorg, åndssvakeomsorg osv., som alle skal være flerfaglig selvforsynt, havner vi i en personaløkonomisk umulighet. Mange funksjonshemmede vil ikke høre hjemme i noen bestemt omsorg eller kanskje i flere. Dette kan føre til at de ikke kommer under omsorg i det hele tatt, eller at klienten og klientens dokumenter blir sendt på vandring fra omsorg til omsorg.

Både Danmark og Sverige har forsøkt å løse sitt omsorgsproblem overfor de åndssvake etter prinsippet med særomsorg. Men i begge land og kanskje særlig i Danmark, er man klar over systemets svakheter og forsøker å motvirke dem. På lang sikt har Danmark planer om å løse opp særomsorgen og føre de enkelte omsorgsformer over på de etater hvor de egentlig administrativt hører hjemme.

Kommunen har ansvaret for den enkelte

I steden for særomsorg går Lossius-utvalget inn for en såkalt **desentralisert integrert omsorg.** Det betyr at samfunnets vanlige serviceorganer skal beholde det fulle ansvar overfor alle funksjonshemmede og hver for seg bygge ut de nødvendige spesialiserte tilbud.

Betingelsen for at en slik omsrog skal fungere, er at det organiseres et fast samarbeid mellom de ansvarlige etater. F.eks. må sosialkontor, pedagogisk-psykologisk distriktssenter, trygdekontor, distriktslege-helsesøster m.v. samarbeide som et team og fordele oppgavene seg i mellom. Bare slik kan man unngå parallellkjøring og unngå at mange familier blir «behandlet» av flere etaters representanter på en gang.

Omsorgen skal ta sitt utgangspunkt i klientens og familiens behov for omsorg. Ansvaret for den direkte omsorg for den enkelte klient må ligge på lokalplanet, eller med andre ord hos den enkelte **kommune.**

Ansvaret for en koordinert planlegging av de forskjellige omsorgsformer må ligge på **fylket.**

Ansvaret for informasjon til forvaltningen og befolkningen, veiledningen overfor planleggerne, godkjenning av planene og tilsynet med planenes gjennomføring og med

Lossius-komitéens materialer ble gjennomdrøftet først i desember på et utvidet arbeidsutvalgsmøte i Samordningsrådet for åndssvakesaken i Norge på Gran på Hadeland, og «Rapport» tok disse bildene fra drøftingene. Øverst fra venstre: Samordningsrådets sekretær advokat Kaare Jønsberg, Oslo, fylkeslege Jon Fodnes, Akershus, Samordningsrådets formann bestyrer Gunnar Brekke, Bergen. I midten: fru Astrid Blokkum, Løkken Verk, kjøpmann Alfred Græsli, Trondheim og overlege Ole B. Munch, Sandvika. Nederst: diakon Petter Haugland, Oslo, fru Else Hansson, Oslo og fru Kari Bredal, Asker.

virksomheten lokalt må ligge på **staten.** Også tilrettelegging av finansierings-ordning, tilgang på tilstrekkelig og kvalifisert personell og lovgivning med nødvendig regelverk blir statens ansvar. Finansieringsordningen må i størst mulig utstrekning gi den funksjonshemmede de samme muligheter uansett hvor han eller hun bor i landet.

Helse- og sosialsentret klientens faste punkt

Den lokale omsorg skal kunne fungere så og si fra vugge til grav hvis det er nødvendig, og de ulike former for omsorg må settes inn i rett tid. Utvalget nevner forebyggende tiltak, oppsporing og tidlig diagnose, nødvendige medisinske behandlingsformer, familiebehandling, undervisning, hensiktsmessige boformer og sysselsetting. Kulturtilbud og fritidsaktiviteter og tilpassing til eldreomsorgen hører også med til kommunens ansvarsområde for den funksjonshemmede.

Utvalget finner det naturlig at de fremtidige helse- og sosialsentra som er fastsatt i stortingsmeldingen om helsetjenesten utenfor sykehus, kan ha særlig ansvar for at de funksjonshemmede til enhver tid får de nødvendige omsorgstilbud.

Når det gjelder den økonomiske belastning som de funksjonshemmede påfører kommunene, sier utvalget at det statlige refusjons- og tilskottsystem må utformes slik at utgiftene for kommunen blir de samme enten det er kommunen selv, fylket eller de sentrale organer som utbygger og står for driften av omsorgsformene.

Utgiftene for kommunen må ikke overstige de utgifter kommunen ville hatt om vedkommende klient ikke hadde vært funksjonshemmet. På den måten kan man stimulere til utvikling av omsorgsformer tilpasset behovene og de lokale forhold i den enkelte kommune.

Kommunen har fortsatt ansvar for klienten, selv om han får støtte av regionale eller sentrale institusjoner. Utvalget peker på at enkelte omsorgsformer må kunne bygges ut av to eller flere kommuner, andre av to eller flere fylker i samarbeid.

Fylkesrådet for funksjonshemmede

Innstillingen går i mot et eget folkevalgt organ for de funksjonshemmede på fylkesplanet og foreslår i steden en koordinering av rent faglig art gjennom **fylkesråd for funksjonshemmede.** Som medlemmer av fylkesrådet foreslås en representant for fylkesutvalget (som formann), fylkeslegen, skoledirektøren, fylkesskolesjefen, fylkesarbeidssjefen, trygdesekretæren i fylket, sykehussjefen og eventuelt fylkessosialsjefen.

Når det gjelder statens ansvar sier utvalget at det ikke vil være praktisk mulig å samle alle omsorgssaker i et eget direktorat, som nødvendigvis må sortere under et eller annet departement. Hvert enkelt departement eller direktorat som har med omsorgssaker å gjøre, må legge behandlingen til færrest mulig antall kontorer for å lette

samarbeidet. Gjensidig rådslagning og felles kontormøter kan styrke det flerfaglige samarbeid.

Saker som ikke kan løses på denne måten, bør forelegges for «embetsmannsutvalget» — det interdepartementale utvalg for samordning av omsorgen for funksjonshemmede, sier utvalget. Hvis man ikke oppnår enighet i dette utvalg, må saken henvises til avgjørelse på det politiske plan.

«Hospitanter» i Regjeringskvartalet!

Den statlige ledelse av omsorgssaker kan lett bli noe virkelighetsfjern. Det er derfor viktig at «omsorgskontorene» får impulser fra det aktive arbeid.

Dette mener utvalget kan løses best ved at personalet ikke bare besøker, men i perioder direkte deltar i det lokale omsorgsarbeid, og at det lokale personale får anledning til i perioder å tjenestegjøre i statsadministrasjonen. Det burde være mulig å få dette til ved en organisert utveksling av personale mellom staten og den lokale omsorg.

I Norge har vi hittil bygget både på særomsorgsmodellen og på prinsippene for desentralisert integrert omsorg. Dermed har vi fått med oss en del av særomsorgens svakheter, uten å løse de administrative vansker forbundet med en integrert og desentralisert omsorg, heter det i innstillingen. Både spesialskolevesenet og vår nåværende åndssvakeomsorg har fungert som delvise særomsorger med en viss ansvars- og arbeidsfordeling.

Utvalget peker på at skolevesenets planer om integrert spesialundervisning etter Blom-utvalgets innstilling har den vesentlige svakhet at man mangler administrativt ansvarlig fellesorgan på fylkesplan. Dermed er det fare for at vi kan få en todelt tilfeldig koordinert særomsorg med uklare ansvarsgrenser. Dette vil etter utvalgets oppfatning være dårligere enn den totale særomsorg.

Følgende prinsipper må etter utvalgets mening legges til grunn for utviklingen av en fremtidig omsorg for psykisk utviklingshemmede:

1. Mer vekt på lokale løsninger.
2. Mer vekt på eksternatløsninger (f.eks. daginstitusjoner i stedenfor internater).
3. Mindre vekt på store institusjoner og store avdelinger.
4. Mer vekt på tverrfaglig teamarbeid.
5. Mer vekt på tverrfaglig teamarbeid og koordinering lokalt, på fylkesplan og statsplan.

De enkeltes behov for trygghet i en liten primærgruppe presiseres som bakgrunn for disse prinsipper.

*

Vi skal i senere nummer av »Rapport» behandle andre sider av den innholdsrike Lossius-innstillingen, bl.a. når det gjelder foreldrenes og familiens plass i den fremtidige omsorg, personale, forskning og frivillig innsats.

I skrivende stund foreligger innstillingen ennå ikke på trykk, men vi skal holde leserne underrettet om hvordan den kan skaffes.

Nytt fra Rapport

Redaksjonskomitéen for «Rapport» som er nedsatt av Samordningsrådets arbeidsutvalg, har i dag følgende medlemmer: Kari Bredal, Asker, Else Hansson, Oslo, Alfhild Hansson, Oslo.

Bestyrer Einar B. Skattum er sluttet i redaksjonskomitéen etter at han er gått ut av omsorgen for psykisk utviklingshemmede og over i annet arbeid.

*

Gunvor Ianssen, Horten har sagt fra at hun ikke lenger ser seg i stand til å være fast medarbeider i bladet. I mer enn fire år har fru Ianssen redigert spalten «Landet Rundt», som har gjenspeilet aktiviteter på det lokale plan innenfor omsorgen. Hun har lagt ned et kjempearbeid for å gjøre spalten så fyldig og innholdsrik som mulig, og det er ikke med lett hjerte at «Rapport» gir slipp på hennes verdifulle medarbeiderskap.

Vi takker Gunvor Ianssen hjertelig for den store innsats som hun vederlagsfritt har ytet som «Landet Rundt»-redaktør.

Prisoppgave om samarbeid foreldre/personale

Den danske foreningen Evnesvages Vel innbyr hvert år til en prisoppgave blant åndssvakeomsorgens personale. Prisoppgaven for 1972 som skal være innlevert innen utgangen av mars 1973, har følgende titel: «Samarbeidet mellom foreldre og personale i åndssvakeomsorgen».

Det er åndssvakeomsorgens forskningsutvalg som har valgt titelen for artikkelkonkurransen.

Nytt fra Samordningsrådet for åndssvakesaken i Norge

Årsmøtet i Samordningsrådet for åndssvakesaken i Norge skal holdes i dagene fredag 1. og lørdag 2. juni på Skogn folkehøgskole, Levanger. Program senere.

*

Samordningsrådets arbeidsutvalg har vedtatt at det tidligere Hjemmenes Utvalg som er opprettet av Samordningsrådet for å ivareta institusjonenes interesser, nå skal hete: Samordningsrådet for Åndssvakesaken i Norge, Institusjonsutvalget.

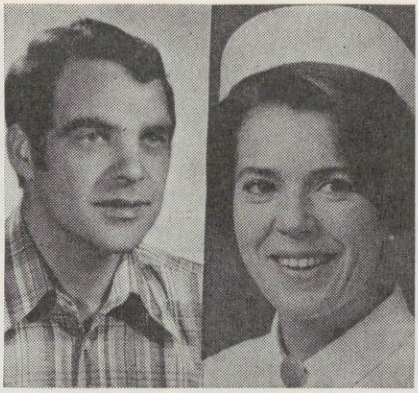
Ny ledelse og egne aktivitetsrom ved «Solgården»

«Solgården» — de psykisk utviklingshemmedes feriehjem i Spania — har fra årsskiftet fått ny bestyrer. Den nyansatte er Roar H e l d a l som de siste 8-9 år har bestyrt Kveseth ungdomshjem i Gjerdrum — en institusjon for barn og ungdom med tilpasningsvansker, eiet av Oslo kommune. Roar Heldal arbeidet også i fire år ved det norske sosialkontoret i Baltimore, og han har vært kvartermester ombord i skoleskipet «Herman Lehmkuhl». I sin hjemstedskommune Gjerdrum har han vært formann i sosialstyret, i barnevernsnemnda og i edruskapsnemnda.

Samtidig er det ansatt sykepleier ved hjemmet, Signe A a s e n. Søster Signe ble uteksaminert 1963 fra Ullevål sykehus, hvor hun siden har vært i kontinuerlig tjeneste.

Det er forøvrig truffet avtale om spansk legehjelp om det skulle bli nødvendig dersom ingen norsk lege følger med på turen. En betryggelse er det også at nabobyen Benidorm har et sykehus av høy internasjonal standard som man kan ty til når det gjelder alvorligere tilfeller.

Nytt av året ved Solgården blir også bedre aktivitetsmuligheter innendørs — i tilfelle regnvær. I den nederste paviljongen er en stor underetasje innrettet til aktivitetsrom, og det vil etterhvert bli utstyrt med gymnastikkapparater og lekeutstyr. Her kan det spilles ball og trimmes av hjertens lyst.

«Solgården»s nye bestyrer Roar Heldal og Ullevål-søster Signe Aasen, nyansatt sykepleier ved feriehjemmet på den spanske Middelhavskysten.

Første års drift ved Solgården ble avsluttet 28. november i fjor, da ellevte og siste pulje reiste hjem. I alt hadde da ca. 1000 klienter med pleiepersonale hatt sine tre ukers ferie ved hjemmet. Alle beretninger fra hjemvendte gjester går ut på at åpningssesongen har vært overordentlig vellykket. Flyreisene har vært avviklet greit og systematisk.

Den nye sesong er allerede delvis planlagt. Første tur går av stabelen 20. mars med fullt belegg, dvs. 100 klienter med pleiere. På tur nr. 2, som starter 10. april, står det noen få plasser igjen å fylle, mens tredje tur, som er datert 1. mai, er fulltegnet. Ellers er det notert adskillige forhåndstegninger for turer helt ut til oktober—november, forteller reiseinspektør fru Bergljot Hammer, som har arrangert reiseprogrammet.

Ideelt, men kostbart ved Sognefjorden

— Noe av det fineste jeg har sett, var sosialminister Bergfrid F j o s e s karakteristikk da hun hadde besøkt «Granlia» i Balestrand, Røde Kors-landsbyen ved Sognefjorden for 40 psykisk utviklingshemmede barn. «Granlia» består av fem paviljonger, hver med plass til åtte barn eller ungdommer, assistent, to hjelpere og husmor eller husfar.

Hjemmet har bare vært i drift et års tid, og det var naturlig at statsråden fikk se nettopp denne institusjonen under hennes rundtur til Sogn og Fjordanes helsestell først på nyttåret.

Hjemmet er bygd etter initiativ av Sogn og Fjordane distrikt av Norges Røde Kors og i samarbeid med kommune og fylke. Det er institusjon nr. 2 i sitt slag i fylket. Den første er «Solbakken» i Florø som sanitetskvinnene står bak, og nr. 3 kommer i Sandane med Nasjonalforeningen for folkehelsen som initiativtaker.

> Hvis vi anvendte all den vitenskapelige innsikt vi allerede har, ville det være nok til å halvere tallet på psykisk utviklingshemmede i verden ved hjelp av forebygging og behandling.

«Granlia» er tegnet av arkitekt E. Vaardal-Lunde, og det hjemlige preg i de små enheter skaper trivsel for elever og personale. Bestyrer Bjørn B r o l ø k k e n kunne fortelle statsråden at 31 av de 40 klientene får undervisning i en eller annen form, i eller utenfor det trivelige klasserommet med plass til sju elever. Hjemmet har i dag to heltids- og en halvdagsansatt lærer, men vil fra neste år få tre lærerstillinger og en skolestyrerstilling.

Av byggesummen på ca. 5 millioner ble 1 million skaffet til veie i egenkapital, og utstyr for en kvart million er skaffet ved gaver. Med funksjonærboliger har Granlia kostet i alt ca. 6,25 millioner kroner. Styreformannen Oddvar Eikelund forteller at det ikke har vært større problemer med å skaffe personale, men det er vanskelig å få utdannede sykepleiere. Systemet med frittstående småhjem krever nødvendigvis stort personaltall, nesten én til én. I dag er det 32 ansatte ved «Granlia», men det skal være 36 etter budsjettforslaget.

Under statsråd Fjoses besøk ble det ikke lagt skjul på at det første

Ingen problemer med kontakten mellom sosialminister Bergfrid Fjose og barna i «Granlia». (NTB-foto.)

driftsåret har budt på økonomiske bekymringer. De små grupper gir et ypperlig grunnlag for sosial tilpasning og språklig utvikling hos elevene, men — dyrt blir det. Med en kurpengesats på 137 kroner i døgnet har «Granlia» fått et driftsunderskudd på ca. 300 000 kroner det første året.

— Hvis vi ikke får hevet kurpengene, må myndighetene fortelle oss hva vi skal skjære ned på, sa bestyrer Broløkken til sosialminister Fjose.

Drikk

TETLEY TE

MASCOT

Tobakk — Frukt — Sjokolade

ved Hotell Vic

PORSGRUNN

GUTTORM HENDEN
INGENIØR- og RØRLEGGERFIRMA
Torshovgaten 4 — Oslo
Telefon 37 91 32

TERMOSTATER
MÅLEAPPARATER
REGISTRERPAPIR
SOLBERG & ANDERSEN A/S
Brynsveien 5 - OSLO 6 - Tlf. 20 82 12

GRORUD BOK & PAPIR
Bergensvn. 8 - Tlf. 25 38 76 - Grorud
Bøker - Papir - Skrivesaker

ROBERT VARPE TREVAREFABRIKK
Teie — Telefon Tønsberg 21 3 45

ANDERSEN & LENSBERG
ALT I GRAVING —
OPPLESSING OG TRANSPORT
Telefoner 29 213 - 29 243 — Sem

A/S HAGEANLEGG
Flaggstenger - Stiger - Hageporter
Tørkestativer - En gros - En detail
7056 Moholt - Trondheim - Tlf. 38 176

THOROLF KRISTIANSEN
Kjøtt — Fisk — Kolonial
Åsheim - Ås
Telefoner: Ås 16 - 154 - 371
Vel assortert i dagligvarer

ALL FYSIKALSK BEHANDLING
Også i hjemmene
LILLEMOR JENSEN
Bestumveien 61 — Telefon 55 93 05
Statsaut. sykegymnast

BRUK SPESIALISTEN!
All slags sandblåsing av glass, trepanel, møbler og metaller.
Over 20 års erfaring.
TRYGVE ORFJELL
Normannsgt. 31 - Tlf. 68 45 70

Regnskapsoppdrag utføres
A. TORP
Regnskapskontor
Tlf. 21 74 85

ODD HAGEN
GLASSMESTER
Magnor — Tlf. 37 606
Lager av Drammens Isolerglass
Kontakt oss — Hurtig levering

FOLLO KJØTT OG SPEKEMAT A/S
Oppegård
Kjøtt - Flesk - Pølsevarer og grønnsaker
Telefon 80 31 45

Omsorgen i utkantstrøk

Femti klienter i same-befolkningen

Utkantstrøkenes særlige problemer er gjenstand for egen omtale i Lossius-innstillingens analyse av dagens situasjon i åndssvakeomsorgen. Som utkantstrøk må regnes de tynt befolkede strøk av landet — de nordligste strøk, kyst-, øyområdene og fjelldalene ,og også strøk som ligger nær pressområdene, som kommunikasjonsmessig ligger isolert i forhold til sentrale steder.

Utvalget kommer særlig inn på forholdene i Finnmark, fylket som har flest typiske utkantstrøk og hvor omsorgen for de psykisk utviklingshemmede byr på spesielle problemer.

Når Finnmark fylke mangler institusjon for psykisk utviklingshemmede, kan en av årsakene være at all oppmerksomhet har vært rettet mot sentralinstitusjonen Trastad, heter det. En må imidlertid også regne med at fylkets vanskelige økonomiske situasjon har spilt en vesentlig rolle. Blant kravene om utbygging på mange felter har omsorgen for de psykisk utviklingshemmede fått meget lav prioritet.

Mangelen på fagfolk er et generelt problem for psykisk utviklingshemmede, men slår sterkere ut i utkantstrøk enn andre steder. Det sentrale fagteam, som gjennom sin ekspertise skulle utgjøre ryggraden i omsorgen, mangler helt i våre utkantstrøk. Dette rammer viktige forutsetninger for omsorgen som oppsøkende virksomhet, diagnostikk, behandling, opplæring og forskning.

Hundre mil hjemmefra

De lange avstander i utkantstrøkene skaper til dels uhyre problemer. F.eks. er avstanden fra Kirkenes til sentralinstitusjonen Trastad Gård i Sør-Troms vel 100 mil!

For pårørende til psykisk utviklingshemmede oppleves denne avstanden som enorm når omstendighetene gjør det nødvendig for dem å sende barna dit. Dette er foreldrenes dilemma i et utkantstrøk som Finnmark: Skal de beholde sitt barn hjemme, isolert, alene med de problemer det fører med seg? Eller skal de sende barnet til sentralinstitusjonen i Sør-Troms, og dermed for lange tider bryte kontakten med barnet?

Lossius-utvalget kommer inn på de spesielle problemer for psykisk utviklingshemmede i den samisktalende befolkning i indre Finnmark. Vi regner med at det er ca. 50 blant samene som har behov for omsorg. Flere forhold, som en spredt og av-

A/S BUSSTRAFIKK

SKIEN

ROLF GROTH

Kjøtt og Pølsevarer

N. Bankegt. 6 — Telefon 1615
Halden

LARS T. VIGRE

SKOTØYFORRETNING
Sandnes — Tlf. 61 282

AASHOLT LANDHANDEL

Alt i Dagligvarer
Garn og Kofter
Berg st. Tlf. 95 167

HOLMS TOTAKTSERVICE

Plastbåter — Outboards etc.
Ing. Bjørn Holm
1760 Berg st. — Tlf. Halden 83 443

BERG HANDEL

Alt i dagligvarer

Berg st. — Telefon 95 203

JANSENS BLOMSTER

Sandnes — Telefon 61 142

TRYGVE LIHAGEN

Papirhandel — Kontorrekvisita
Strandvn. 24 — Gjøvik — Telefon 72 515

OSVALD HOLMEN A/S

AUT. RØRLEGGER — RØRHANDEL
Gjøvik — Sentralbord 72 200

BJERKS TREVAREFABRIKK

Spes.: Garderobeskap
Sandnes — Telefon 63 260

ALFRED NOMME

Hans Jacob Roksund
BLIKKENSLAGERVERKSTED
Tlf. 23 607 Skien - Priv. 30 389
Bygningsarbeider - Venilasjonsanlegg

Besøk
SEEBERGS PARFYMERI OG HERREFRISØR
Sommerfeldtsgt. 3 - Gjøvik - Tlf. 71 934

HELGE NYLENNA

SERVICESTASJON
Vegsund — Telefon Ålesund 40 471

SØRUMSAND GJESTGIVERI

Sørumsand — Telefon 72 70 41
Dagens middag anbefales
2 retter kr. 11,—. Alt inkl. og a la carte
Øl og mineralvann

sidesliggende bosetting, det samiske språk, samenes sterke familietilhørighet og særegne kultur, tilsier en annen utforming av omsorgstilbudene enn i landet ellers, sier utvalget.

Når foreldrene faller fra

Den psykisk utviklingshemmede behøver ikke å skape noe spesielt problem i lokalmiljøet. Der er han kjent av alle og akseptert som avvikende. Som 18-åring får han uføretrygd, og dermed blir familien hjulpet økonomisk. Situasjonen er for så vidt under kontroll, inntil det oppstår en akutt situasjon. Foreldrene blir syke eller faller fra, og det må skaffes plass i en institusjon langt fra hjemstedet. Dette fører til drastiske brudd med hjemmemiljøet og omplanting i nye, ukjente forhold.

Hvis omsorgen hadde disponert tilbud på hjemstedet eller i nærheten av det, ville den psykisk utviklingshemmede ha kunnet nyte godt av behandling og opplæring, samtidig som han opprettholdt kontakten med sitt hjemmemiljø.

Velkjent er også de problemer som oppstår for tidligere elever i spesialskoler for evneveike når de kommer tilbake til sitt hjem i et utkantstrøk: Det finnes ikke arbeidstilbud for dem. Et udifferensiert og stramt arbeidsmarked åpner i alminnelighet få eller ingen muligheter utover en tilværelse som uførepensjonist eller sosialunderstøttet. Det er minimale muligheter for å utskrive en klient fra utkantstrøk fra sentralinstitusjonen. Dette skyldes først og fremst at omsorgen er mangelfullt utbygd. Utenfor sentralinstitusjonen er det få internat- eller eksternattilbud. En annen årsak er at arbeidsmarkedet ikke har kapasitet til å skaffe dem som eventuelt kunne utskrives en passende beskjeftigelse.

Lite utskifting, lange ventelister

Dermed blir det liten sirkulasjon i institusjonsbelegget og få muligheter for andre til å komme inn. Resultatet av dette er at ventelistene for sentralhjemmene øker. Dette er for så vidt generelle problemer, men de slår sterkere ut i utkantstrøk.

Det finnes vanligvis ikke barnehage- og daghjemstilbud for psykisk utviklingshemmede i utkantstrøk. Det fører til at små barn ofte kommer tidlig på institusjon. Integrering av barna i vanlig skolemiljø har hittil vist seg vanskelig, både fordi skolens holdning hittil ikke har vært moden for det, og fordi den har manglet fagfolk til å ta seg av de elever som trenger spesiell hjelp.

Selv om en forutsetter at intensjonen i Blom-komitéens innstilling om integrering av utviklingshemmede barn i skolen blir fulgt, vil det likevel ta tid før de praktiske konsekvenser når utkantstrøkene, mener Lossius-utvalget. Erfaringen viser også at det tar lang tid før fagfolk av alle slag når fram dit.

BILREK.

Bjørn Rist & Co.

Telefon 1 574 - Kirkenes

Telegr.adr.: «Bilrek»

Opel - G.M.C. - Bedford - Vauxhall Chevrolet
Oljer - Bensin - Bilgummi - Rekvisita
Forsikring

«LOTUS»

Damefrisørsalong

N. Kleivegt. 16
Stavanger Tlf. 20 943

GULV- OG TAKBELEGG KOMPANIET

Inneh.: Brødr. Myklebust
Postboks 170 — 4051 Sola
Tlf. 50 807 - 50 832 — Stavanger

Fylkesbilene i Nord-Trøndelag

Hovedkontor i Steinkjer

L. HVIDING

Likkistefabrikk
Stavanger - Telefon 28 772 - 36 479
Begravelsesbyrå Telefon 28 772
Privat telefon 36 758

LAURITZ ANDERSEN

Gullsmedforretning
Innehavere:
Magda Andersen og Elsa Andersen Utne
Kirkegt. 10. Stavanger. Telefon 21 251

EVEN BLIKSETH

Alt i kolonial

Lillehammer — Telefon 51 364

Alt til hagen på et sted — Velkommen inn

LILLEHAMMER HAGESENTER

Telefon 51 7 08

AAS KAFETERIA - KIOSK

v/riksv. 10 (Drammen—Kongsberg)
38 km fra Drammen, 3,5 km fra Kongsberg
Småretter - Smørbrød - Kaffe - Camping
Anledning til fiske — Tlf. Kongsberg 1142

GUDVEIG BRENNUM HJEMMEBAKERI

Hjemmebakeri

N. Ål — Lillehammer — Tlf. 52 184

Besøk

BOLLA KONDITORI

Skagen 14 — Stavanger — Tlf. 20 895

JONAS WALDELAND

Byggefirma
Nytorget — Telefon 26 588
Stavanger

LEIF W. HANSEN

Gullsmedforretning
Prostebakken 2 — Stavanger
Tlf. 25 209

ARNT SVENDSEN

Kjemisk Renseri — Fargeri

Rosenkrantzgt. 14 A — Stavanger
Telefon 24 064

LARS GRØNVOLD

Byggmester & Entreprenørforretning

Lillehammer — Sentralbord 51 636

HJERTEBLADET

Utgiver: Samordningsrådet for åndssvakesaken i Norge

Redaktør: Ruth Erlandsen
Redaksjonskomité: Kari Bredal, Einar B. Skattum, Alfhild Hansson
Konsultative medlemmer: Knut Werner, Johs. Gilleberg, Stein Vik

Følgende organisasjoner er tilsluttet Samordningsrådet for åndssvakesaken i Norge:

Det Norske Diakonforbund
Nasjonalforeningen for Folkehelsen
Norges Bondekvinnelag
Norges Husmorforbund
Norges Røde Kors
Norsk Lærerlag
Norsk Folkehjelp
Norske Kvinners Sanitetsforening
Åndssvakesakens bestyrerforening
Skolestyrerkollegiet ved skoler for psykisk utviklingshemmede
Forbund av pedagogisk personale for psykisk utviklingshemmede

INNHOLDSFORTEGNELSE FOR 18. ÅRGANG 1972

Trykt i Grafia Boktrykkeri, Oslo

UTBYGGING AV ÅNDSSVAKEOMSORGEN Side

Canadisk fotnote til norsk omsorg: Flest mulig ut av internatene! .. 44
Flest nye daghjemsplasser. 7169 klienter under omsorg 46
Ingen områdeoverlege i det nordafjelske 51
Privatpleie — ventelister — oppbevaring? 52
Utvist av fedrelandet: Færøyene vil ha egen institusjon 53
Vi lapper på skader som boligen daglig produserer 81
Jo Benkow på årsmøtet :Uten frivillig innsats vil omsorgen visne og dø 83
Brev til Regjeringen fra landskonferanse 86
Sekretær Kjell Henriksen: Frivillig innsats kan være både kontroll, kritikk og lederansvar 95
Utbygging og nybygg ved Røde Kors-hjem 99
Et storverk er fullført. Hovedkomitéen for Trastad takker av 102
Vernet pensjonat og familiedaghjem. Nytt fra Sanitetsforeningen .. 104
Finnmark går nye veier: Planer om familiedaghjem og daghjem spredt i fylket 121
Sykehusloven stanset skolebygg på Østerbo 128
«Grasrota» og institusjonene 183
Vardåsen som spesialsykehus 183
Verksted på Jæren åpnet etter lovende prøvetid 185
Spennende Norges-gjest i januar 201
De funksjonshemmede i regjeringserklæringen 203
Landet Rundt 24, 64, 105, 144, 224

UTDANNING, OPPLÆRING, TRIVSELSTILBUD

40 prosent av elevene får ingen undervisning! 1
Undervisningstilbudet ved internatinstitusjoner for psykisk utviklingshemmede. Av spesialpedagog Aage Osv. Aakervik 2
Solgården innvies 1. april 6
Sommeridrettslekene blir utvidet. Rullestol-elever til Dagsrudheimen 9
Stor mangel på fritidspersonale. Hjemmenes Utvalg etterlyser informasjonssenter 10
Vinterleker på Venabu i april 11
Gi dem plass i daginstitusjoner 11
«Midt i blinken for våre elever» 12
Ridning på Emma Hjorths Hjem. Av barnehagelærer Ragnhild Pehrson 13
Idrett for en ny gruppe 23
Oppgitt på evneveikeskole — i dag fullgod industriarbeider 48
Samlet plan for service til funksjonshemmede 55
Rådet for funksjonshemmede ber om mer vernet industri 59
Livets første vandring over Markusplassen, Av Asbjørn Barlaup .. 60

Hva våre barn kan lære av den vanlige norske skolen. Side
Av spesialpedagog Sigrun Uldal 63
Deltakere fra 40 institusjoner i idrettslekene 88
For lite idrett og friluftsliv ved mindre hjem 93
Skolestyret nektet, departementet påla 100
Ennå plass på Solgården i sommer 105
— Dette er vårt hjem, sa pensjonærene. Og sanitetskvinnene la navneskiltet i skuffen 130
Hjertesukk til foreldre: Slipp barna til på kjøkkenet! 133
Åtte elever fra Klæbu opplevet storting og styringsverk 140
«Litt spansk for oss», til bruk på Solgården 142
Søkte på jobb — men ingen «så» ham 165
Intellektuell slagside i forsøksplanen for undervisning.
Av spesialpedagog Aage Osv. Aakervik 168
Sommerleir i Gallilea 180
Kort vinterlukking på Solgården i Spania 181
Sentralhjem med plastfabrikk og rideskole 186
Trives på skolen med andre barn 204
Ut i samfunnet — Er politiet forberedt? 210
I daghjem med andre barn 213
Normalisering — til passiv nytelse eller skapende liv.
Av dr. Jean Vanier 215
Solgården også psykiatriske pasienter? 222

FAMILIE — FORELDRE
Samarbeid foreldre—institusjon må styrkes 17
Mer foreldreorientering. Helsedirektoratet sender brosjyren «Mongoloide barn I» til fødselsklinikkene 41
For mor og barn — eller far og barn. Feriekurs på Haraldvangen .. 127
Til foreldre med mongoloid-barn. Engelsk lege gir veiledning 135
Skaper taushetsplikten isolasjon? 143
To mødre forteller 166
«Selv om vi ikke kan forstå —» Av en mongoloids bønn, sammen med sin mor 182
Javni på Færøyene 184
Sosialkonsulent for Sogn og Fjordane 221

TRYGDER — STATSSTØTTE — BIDRAG
25 rotary-stipendier deles ut 11
Legat for bare glede 43
150 000 kroner av Hjelpestikkene 82
Omsorgen på statsbudsjettet. 100 000 kroner foreslås til Samordningsrådet 184
351 millioner fystikk-ører 222

KONGRESSER — KURS — KONFERANSE Side

Har De gode slides? Send dem til Montreal-kongressen 8
Verdenskongressen 8
Færre ord neste gang? Nordisk kongress ble en halv million sider 47
Kurs i USA 47
Nordisk symposium om yrkestrening 53
Nordisk kurs i fysisk trening 57
Landskonferanse til høsten om frivillig innsats 87
Verdenskongressen i Montreal 92
U-landene får 30 mill. nye psykisk utviklingshemmede i løpet av de neste tiår. Montreal-kongressen en mektig inspirasjon til økt innsats 161
Radarveien på verdensutstilling 167
Sagt i Montreal 202
Hørt i Montreal 222
Hørt i Montreal 223

FORSKNING — MEDISIN

Norske fagfolk på verdensmøte: Forskning på toppnivå, trøsteløs for majoriteten 205

SAMORDNINGSRÅDET — ANDRE ORGARNISASJONER

Nytt fra Samordningsrådet 8
Årsmøteforedrag i pent særtrykk 15
Stortingsmann Jo Benkow foredragsholder på årsmøtet 42
Et jubileumsønske 59
Resultatet av navnekonkurransen 86
Samordningsrådets sosialpolitiske målsetting. Fra formannen Gunnar Brekkes foredrag på årsmøtet 89
Nordisk tidsskrift Psykisk utvecklingshämning 186

Henvendelser angående abonnement og adresseforandringer skjer til forretningsføreren Gunvor Heier, postboks 167, 1324 Lysaker.

Innbetaling for abonnement til postgirokonto 9473. — Bankgirokonto 6088.05.01081 eller til forretningsføreren. Bladet kommer med 6 nummer i året. — Kontingenten er kr. 10,— pr. år.

Henvendelser angående annonser og betaling for disse skjer til Aug. Hanssens Forlag, Ø. Slottsgt. 5, II etg., Oslo 1. Bankgiro 7001.05.01928.

Manuskripter til Hjertebladet sendes redaktøren, Ruth Erlandsen, Kirkeveien 44, Oslo 3.

Kommunestyresalen er lekeplass

Finnmark er fylket uten en institusjon for psykisk utviklingshemmede, men det har likevel noe som ingen andre fylker kan oppvise maken til: En prektig kommunestyresal som er lekeplass for psykisk utviklingshemmede.
Lekoteket i Alta, startet av den energiske foreldreforeningen, holder til i Rådhuset, vegg i vegg med kommunestyresalen, og det er stående avtale at barna kan leke i salen når de trenger stor tomleplass til sine aktiviteter. Lekoteket er en del av det pedagogisk/psykologiske distriktskontor som Alta og Loppa kommune er felles om, og lekoteket leier ut leker til funksjonshemmede barn i Loppa.
Vårt bilde ved sandkassen har fanget inn lille Peder fra Alta og skolestyrer Karstein Evjen fra Vestre Jakobselv, som går på Statens spesiallærerskole i Oslo og har praksis i Alta som et ledd i spesialutdannelsen.

Kongress om sparekniven

Den svenske foreningen for psykisk utviklingshemmede har satt opp et realistisk emne for sin kongress i Halmstad 14.—16. juni:

«Hvilke muligheter har omsorgen for de psykisk utviklingshemmede med de begrensede ressurser som for tiden står til rådighet?»

Det blir opplyst at emnet blir behandlet fra ulike synspunkter.

Barn med mongoloisme er sen i sin tidlige utvikling.

Mongoloide barn er meget ulike

«Typisk mongoloid» er et vanlig uttrykk når det er snakk om mongoloide barns utseende. Nå har en svensk genetiker påvist at de mongoloide avviker mer fra hverandre enn såkalte normale gjør det. De «typiske» mongoloid-ørene f.eks. har en mer varierende form enn ørene til ikke mongoloide barn.

Dosent Bertil H a l l ved det genetiske institutt i Lund har mer enn ti år drevet forskning når det gjelder barn med Downs syndrom — mongoloisme.

— Ved mongoloisme skjer celledelingen langsommere enn ellers, sier dosent Hall i en artikkel i det svenske foreldrebladet «FUB-Kontakt». Disse barna utvikles langsommere enn andre, en følge av den langsomme celledelingen. Men utviklingsmønsteret er det samme som hos normale, selv om utviklingen er langsommere. Tidligere trodde man f.eks. at den dårligere taleevnen var et karakteristisk trekk ved mongoloisme. Nå vet man at taleforstyrrelsen ganske enkelt er en følge av den forsinkede utviklingen.

Av dosent Halls undersøkelser går det også fram hvor viktig miljøet er for den mongoloides utvikling. — Hvis jeg ikke visste noe om «gener», ville jeg trodd at miljøet betyr «alt», sier dosent Hall.

Det bør understrekes at den mongoloide bare kan forandre seg innenfor de grenser som kromosomavvikelsen setter. Mongoloide barn trenger interesser og oppmuntring — men i passende doser. De bør ikke overstimuleres.

— Vi vet jo at barn vanligvis mottar flere inntrykk enn voksne. Og mongoloide barn er ekstra mottakelige. Det ser ut til at de på et vis mangler evnen til å avskjerme og verne seg mot altfor mange inntrykk.

En brobygger og samfunnsrefser

— De mennesker jeg deler livet med i dag, godtar meg og er glad i meg tross mitt harde hjerte og alle mine dumheter. Jeg behøver ikke å briljere med kunnskaper og doktorgrad slik som overfor mine filosofistudenter, sa dr. Jean Vanier, tidligere karriereoffiser i den britiske flåte og filosofiprofessor i Canada, da han talte for fullsatt sal i Misjonsaulaen i Oslo 18. januar.

Dr. Vanier som ble forståelsesfullt tolket av magister Cato Hambro, brukte harde ord i en ydmyk framføring da han skildret hvordan våre såkalte kristne demokratier tilber det vellykte og vakre, og fordømmer de svakeste til å være avvist og forlatt.

— Enten overbeskytter vi de psy-

Fire nye daghjem i fjor

Men ingen utbygging av vernede verksteder

Det er daginstitusjonene og dagplasseringer i internat som sørger for veksten innenfor omsorgen for psykisk utviklingshemmede på siste landsstatistikk. Det skulle være helt i tråd med de nye signaler innenfor omsorgen, med vekt på integrering og familiemiljø.

---

kisk utviklingshemmede så de ikke får utvikle seg, eller vi stenger dem inne i mammutinstitusjoner som uønskede og ubrukelige, sa fransk-canadieren som har skapt sine landsbyer i mange land med full likestilling mellom klienter og fagfolk.

Møtet var arrangert av Oslo-gruppen av Norsk Forbund for Psykisk Utviklingshemmede, Oslo Røde Kors Barnehjelp og Støttelaget for åndssvake i Oslo. Foredragsholderen ble introdusert av dr. Margrethe Wehn, som pekte på at det var det første fellesmøte mellom avdelinger av de to forbund innenfor åndssvakeomsorgen.

— Det er ingen tilfeldighet at brobyggeren Jean Vanier ble foranledningen til et slikt fellesarrangement, sa dr. Wehn.

Under sitt opphold i Oslo som den katolske kirkes gjest besøkte dr. Jean Vanier bl.a. Ragna Ringdals Daghjem og Emma Hjorths Hjem.

Fullt så hyggelig er ikke statistikken når det gjelder vernede verksteder. Her sto omsorgen på stedet marsj i 1972, viser oppgavene pr. 1. desember 1972 fra Helsedirektoratet, Kontoret for psykiatri.

I alt var det registrert 7 435 pasienter/elever under omsorg, mot 7 169 på samme tid i 1971. Fire nye daginstitusjoner og et ettervernshjem er kommet til i løpet av året. Forøvrig er tallet på pasienter i familiepleie og privatpleie steget fra 581 til 617.

Pasienter og elever fordeler seg slik på institusjonene: 3 422 i 15 sentralinstitusjoner (3 422 året før), 1 812 i 75 andre internathjem (1 812), 48 i fem ettervernshjem (39), 1 149 i 42 daginstitusjoner (1 051), 120 i vernede verksteder (134), 215 dagplassert i internat (130).

Nedgangen i antall klienter i vernede verksteder er ikke reell. Den skyldes at Sanitetsforeningens treningssenter i Levanger som også har noen internatplasser, nå er registrert under daghjem mot tidligere under vernede verksteder.

Undersøkelser i Sverige viser at 80 prosent av de psykiske utviklingshemmede gjør ingenting i sin fritid.

Kjøp alt på et sted — De får det i
SAGA MATSENTER
Magnor — Telefon 37 5 31
Alt i dagligvarer

ØSTLANDSKE
VINDU — DØRFABRIKK
Brandval — Telefon Kongsvinger 25 6 21

TRONDHEIM MØRTELVERK A/S
Sentralbord 29 673 — Trondheim

A/S BYGGTEKNIKK
Kjøbmannsgt. 8 — Sentralbord 20 080
Trondheim

HOLLA SPAREBANK
•
Ulefoss

ARNE HOLM
Elektrisk Installasjonsforretning
Fjordgt. 47/49 - Trondheim - Tlf. 28 950

BESØK
WIGS FYSIKALSKE INSTITUTT
Strandgt. 17 - Telefon 72 9 56 - Gjøvik

FYSIOTERM
Fysikalsk Institutt
Kristiansund N. Telefon 74 450

MELØEN MEK. VERKSTED
Kristiansund N. — Tlf. 71 838
Monteringer og Motorreparasjoner

HARALD HATLING EFTF. A/S
Fjordgt. 38
Trondheim — Telefon 27 045

ØRDAL GARTNERI
NARDOSLETTA — TRONDHEIM
Telefon 35 304

A/S CURINGSENTRALEN
Strandgt. 3/5 — Gjøvik
Sentralbord 74 0 09
Produsent av STJERNEDEKK

A/S LYSKOPI
Nordregt. 23
Trondheim — Telefon 22 640

HJELDES MEK. VERKSTED A/S
Skips- og Industrireparasjoner
Trondheim - Telefon 21 924

TRØNDELAG EGGSENTRAL
Telefon 16 595 — Trondheim

Tønsberg — Kongsvinger — Haugesund — Stavanger — Harstad
Gressvik — Molde — Bergen — Mandal — Hovdenakken

BRØDR. DALBAK A/S
Kobber- og Blikkenslager
Kilen - Tønsberg - Telefon 12 336

JOHAN GJENDEM
Tidl. Brødr. Gjendem
Ovner - Kaminer
Elektriske husholdningsapp.
Molde Telefon 52 857 - 53 409

EDB SENTRALEN A/S MOLDE
Molde — Sentralbord 53 833

E. KRISTOFFERSEN
JÅNN KRISTOFFERSEN
GULLSMEDER
Kongsvinger
Godt utvalg i presangartikler

JOH. BAKKELI
MALERMESTER
(inneh. malermester Sverre Bakkeli)
Bygnings-, skips- og skilt-maling
Tapetsering — Gulvbelegg
Etabl. 1914 — Telefon 62 166
— HARSTAD —
Distriktets største forretning i bransjen
Egen farvehandel

KROSNES LANDHANDEL
Inneh.: Svein Halvorsen
Alt i Kolonial
Friske varer fra kjøledisk
Krossnes, Gressvik — Tlf. 27 189

REIDAR F. CHRISTENSEN
BAKERI & KONDITORI
Gressvik Telefon 27 202
Utsalg: Brogt. 17 Telefon 12 657

BLI- KO A/S
Blikk- og Kobberslagerverksted
Leiv Leas vei 10 - Telefon 22 870
Verksted: Forus — Telefon 63 707
Stavanger

JOHS. LEIKNES
Herre- og Gutteklær
Haugesund Telefon 23 200

A/S BUSSBYGG
Bilgummi — Karosserifabrikk
Hoverforhandler for Brigsteon bilgummi
for Møre og Romsdal
Hovedforhandler for NSU biler
Hovdenakken — Telefon 19

S. ABRAHAMSEN
Optisk Forretning — Urmaker
Høreapparater
Mandal — Telefon 61 017

Ønsk deg et bilde fra
FOTOMAGASINET
Mandal — Telefon 61 852

FRITHJOF SALVESEN
Mandal — Telefon 61 596
Bok-, Aksidens- og Offset-trykkeri

ODDSTØL RADIO
Spesialforretning i Radio og TV
KRISTIANSUND N.
VELG KVALITET — VELG PHILIPS

KONGSBERG
I nye moderne lokaler i byens sentrum finner De banken vår
Vi ser fram til Deres Besøk
Hilsen
SANDSVÆR SPAREBANK

SVERRE BRODAHL
SPORT - CAMPING - FISKEUTSTYR
SKI - VÅPEN
Stabellsgt. 13 - Hønefoss - Tlf. 22 888

KJÆRAN BILSERVICE
Verdal — Telefon 88 623
Esso oljer og bensin

AGDER METALLVAREFABRIKK
Stenklev, Arendal — Tlf. 21 227

ERNST SOLBERG
Alt i Sportsartikler
Storgt. 56 — Horten — Telefon 41 483

FALKENSTEN KOLONIAL
Alt i dagligvarer
Falkensten - Telefon 42 0 17 — og
VAGN SØRENSENS DAGLIGVARE
Aschehougsgt. 3 - Tlf. 41 5 76 - Horten

ELEKTRO
Alt i Radio — Elektrisk — TV
Kristiansund N. — Telefon 73 838

ANKER HOLMBERG
Aut. Rørleggerfirma
N. Hjellegt. 25 - SKIEN - Tlf. 24 825

CHR. SØRENSEN
Slakterforretning
Kopervik — Telefon 159

A. H. EIDAL
Moderne møbler — Radio — TV
Nesbyen

VÆRKS KROA
Fina Servicestasjon og Kafeteria
Inneh.: Kåre Skaia
Froland Verk pr. Arendal — Tlf. 38 246

IRIS BLOMSTERHANDEL
Alt i Blomster
Kristiansund N. — Telefon 74 560

Fotograf
STRAND
Kongsberg

VENNESLA FYSIKALSKE INSTITUTT
Inneh.: Fysioterapeut Svein Haugland
Vennesla — Telefon 39 401

A. ENGEBRETSEN
Møbelforretning
Nytorget — Telefon 106
Kongsberg

Borre — Dal — Eidsvoll — Hurdal — Larvik — Namsos
Hønefoss — Bryne — Voss — Flekkefjord — Lillehammer

ANTON K. DAVIDSEN
BLIKKENSLAGERVERKSTED
Telefoner 72 638 - 72 892 — Namsos

BUGGES KAROSSERIVERKSTED
Namsos — Telefon 72 150
Forhandler **Mazda biler**

KJELLS BYGG A/S
Spesialforretning i
Tepper og Gulvbelegg
Egen leggingsavdeling
Larvik —Telefon 83 653

HENRY JENSEN
BYGGMESTER
Namsos — Telefon 73 050

H. O. MOEN IMPORT
Stort utvalg i kjoler og stoffrester
Namsos Telefon 73 177

BORRE KAROSSERI og SVEIS
Borre sentrum - Telefon 81 5 02
Karosseriarbeide
Smijernsarbeide - Platearbeide

REALF GRØDEM
Transportforretning - Entreprenørforretning - Maskinstasjon - Grustak
Bryne — Tlf. 82 114 - 88 711 - 81 753

Besøk
HALDEN MØBELFORRETNING
ALT I MØBLER
Repslagergt. 19 (tidl. Dokka Skofabrikk)
Halden — Telefon 82 534

BØRGE UNDHEIM
Hønseri
BRYNE — Telefon 84 355
Bankforbindelse Time Sparebank
Postgiro 6 66 61

OSCAR VISTE & CO.
Blikkenslagerforretning
Voss — Tlf. 11 054

ROLF FURUSETH
Entreprenørforretning
Dal — Eidsvoll — Tlf. 76 15 05
Nybygg og reparasjoner

KNUT OFSTAD
Gullsmed
Namsos — Telefon 72 662

KIRKEGATENS KJØTTHANDEL
Alt i Kjøtt — Flesk — Pølser
Kirkegt. 55 — Ålesund — Tlf. 24 268

ALT I BYGNINGSARTIKLER
DAL BYGG A/S
Dal — Telefon 76 16 15

BYGGMESTER
BIRGER PEDERSEN A/S
Entreprenørforretning
Namsos — Sentralbord 72 355

Greåker Glass- og Rammeforretning
Inneh.: Erling Jensen
Utfører alt i glassarbeide
Greåker — Tlf. 61 523

TVETERS BARNEKLÆR
Storgt. 7 - Kongsvinger - Tlf. 14 3 22
Vi selger kvalitetsvarer fra 0 til 12 år
Distriktets største utvalg

KONGSVINGER BLIKKENSLAGERVERKSTED
Inneh.: A. Øiongen
Kongsvinger — Telefon 14 438

MICHAEL SCHAU OG SØNN
Telefon 23 160 — Hamar
BLIKK- OG KOBBERSLAGERVERKSTED
Ventilasjon — Varmluft — Vifter — Migthy plate
Aluminium takrenner og nedløp

HEDMAN & LANGERUD A/S
BAKERI — KONDITORI
Telefon 4107 - 4224
En gros 4335
Kongsvinger

KARL JOHANSGATENS BENSINSTASJON
Bensin - Oljer - Service
Sarpsborg — Telefon 53 506

Når De reiser gjennom Sarpsborg er
MATSTOVA OG PER GYNTHAGEN
på Torget spisestedet

HUNDSTAD LANDHANDLERI
Assortert Landhandleri
Anders Western - Tlf. 37 180 Røyse
Kull - Koks - Kunstgjødsel - Kraftfor
og malervarer - Forøvrig alt i kolonial
Fryserbokser tilleie

E. JONASSEN & CO.
Kristiansand S.
Delikatesseforretning —
Daglig nylaget fiskemat
Telefon 22 433

EGERSUND FRYSERI A/S
Egersund — Sentralbord 91 511

Velkommen til
RISUM SERVICESENTER
Inneh.: Arne Høibø
Vask - Olje - Smøring - Rekvisita
Halden — Telefon 84 496

JOTRON ELEKTRONIKK A/S
Levanger — Telefon 85 244
VHF Nødutstyr

Jernkonstruksjoner - Oljefyringstanker
Dører og Porter - Trykktanker
Cyklonanlegg
EINAR ØGREY
Mek. Verksted
Vågsbygd - 4600 Kr.sand S. 1 Tlf. 12325

JONAS ERIKSEN A/S
Skipshandel - Jernvarer - Malervarer
Kristiansund N. — Sentralbord 74 411

E. SOLBERG & CO. A/S
Råde - Telefon Moss 74 191
Alt i Jern- og Bygningsartikler

PHILIP HAUGE
AKSJESELSKAP
Elektroteknisk fabrikk
Nesttun pr. Bergen - Telefon (05) 273354

Ved besøk i TVEDESTRAND
anbefales min kafé

Trygve Arentsen & Co.
Bakeri og Konditori

VÅLER TREVAREFABRIKK
VÅLER I SOLØR
Telefoner: Elverum 3335 - 3336
VIPPEPORTER FOR GARASJER

AUSTMARKA LANDHANDLERI
Austmarka
Telefon Kongsvinger 31 0 21
Inneh.: O. Asak

T. SIVERTSEN
6390 Vestnes — Telefon (072) 80 116
Bakeri & Kolonial

MANDALS SPAREBANK
Mandal

*

Etablert 1840

TO-TAKTSERVICE A/S
Salg og Service av
Evinrude utenbordsmotorer
Askeladden Plastbåter
Pankovn. 6 — Ørebekk — Tlf. 27 633

SOLUMS EFTF.
Lillestrøm - Tlf. 71 38 88 — eller
GARDINER & UTSTYR A/S
Strømmen - Tlf. 71 23 17
Stort utvalg i Gardiner og Sengeutstyr

TOMREN A/S
Storgt. 28 — Fredrikstad
Topp norsk konfeksjon i
Dame- og Herreklær

SUNDAL MEIERI A/L
Melk gir styrke
Sunndalsøra — Telefon 91 130

G. NILSENS BAKERI
Anbefales
Buhølen — Telefon 65 379

Larsen Freseverktøy
K. LARSEN A/S — Verktøyfabrikk
Stokke — Telefon 86

HOLMENS AUTO
Rygge — Telefon 60 360 - Privat 60 091
Utfører reparasjoner av alle slag
Bergningsvogn til alle formål

JOHS. SANDVIK A/S
«Skarpsko» traktorkjettinger
Sandvik Vinsjer — Mek. Verksted
Stokke — Tlf. 320

WESCHE BLOMSTERFORRETNING
Inneh.: Svein Fiskvik
Levanger — Telefon 81 140

IVAR LETNES
Spesialforretning i Kjøttvarer
Levanger — Telefon 81 355

A/S TRE OG FLIS
Alt i Gulvbelegg — Parkett
Blomsterdalen — Telefon 76 674

TRICO
Elsa Schrøder Toft
TRIKOTASJEFORRETNING
Telefon 183 - Privat 121
BRØNNØYSUND

GJØVIK STENINDUSTRI
Monumenter - Skifer - Bygningsplater
Pent arbeide
Gjøvik — Telefon 71 374

TORILL's SALONG
DAMEFRISØR
Storgt. 5 - 2200 Kongsvinger - Tlf. 14 8 57

GLÅMDALEN
FYSIKALSKE INSTITUTT
Engensgt. 1 - 2200 Kongsvinger - Tlf. 15 1 12

JOHN JOHNSEN
Trykkeri
Levanger — Telefon 81 723

JORUNN JOHANSEN
Lefsebakeri
Verdal — Telefon 88 466

For god — nvbrent kaffe
Legg veien om
KAFFESPESIALEN
Storgaten 11 - Sandefjord - Tlf. 62 555
Husk kaffe-automaten
Den står til tjeneste døgnet rundt

SAND SPAREBANK
Sand i Ryfylke - Telefon 51 107

GJØVIK OG OPPLAND
FISKEFORRETNING
Alt i Fisk — Gå til fagmannen
Gjøvik — Telefon 71 284

KJELL TRANDEM
Aut. Rørlegger
Skotterud — Telefon 35 503

NORSK RAMMEFABRIKK A/S
Gullistefabrikk
Skotterud - Telefon Kongsvinger 35 568

DAL TREVAREFABRIKK
Eidsvoll — Telefon 76 10 12
ALT I TRELAST

RADIO-TV A/S
Vi har utvalget i Radio og TV
Horten — Telefon 43 511

Spillum — Fredrikstad — Stavanger — Verdal — Larvik
Skjeberg — Hamar — Sandnes

MOBILSTASJONEN
Alfred Skogmo
Spillum i Namdalen - Tlf. 72 061
Bensin — Oljer — Service
Cabbi og Cavalier Campingvogner

ØSTBERGS TRYKKERI
Boktrykk — Offset
Telefon 11 563 — Fredrikstad

JOHAN SANENGEN A/S
Glassmesterverksted — Glass-sliperi
Thorbjørnsensgt. 17
Tlf. 12 501 — Fredrikstad

RØNNEBERG FOTHELSESENTER
Nykirkebakken 9 — Stavanger
Telefon 27 726

Nå kan De få
KJØLEAGGREGAT I MATBUA
Leveres av Lynis Kjølesutstyr
L. SØRENSEN MEK. VERKSTED
Industrivn. 3 - Stavanger - Tlf. 24 017

E. FINSTAD
Aut. Installatør
Verdal — Tlf. 88 888
Spesialfirma i belysning
Komfyrer - Kjøleskap - Fryseskap m. m.

TORBJØRN GRANDE
Byggmester
Verdal — Telefon 88 612
Privat Steinkjer 43 158

STAVANGER RØKERI
Stavanger — Telefon 23 584

ROLF MYHRE
BUNTMAKER
Spesialforretning i pelsvarer
Fredrikstad — Telefon 15 627

FAG-FOTO
Leif Sørlie
Larvik — Telefon 81 317

A-S OMAR NYQUIST's EFTF.
SKRAPJERN OG METALLER EN GROS
FREDRIKSTAD
Telefon 13 627 - 15 612

TJØSTHEIM & CO.
ENTREPRENØRFORRETNING
Spes.: Undervannsarbeide
Ø. Holmegt. 30 - Stavanger - Tlf. 29 237

SKJEBERG AUTOSERVICE
Vask - Smøring - Service
Skjeberg — Telefon 68 391

LØVSTRØM & NERLAND A/S
Herreekvipering
Folkets Hus - Telefon 25 704
Hamar

KÅRE LODE
Lastebiltransport — Kranutleie
Sandnes — Tlf. 61 768

Sarpsborg — Moss — Gjøvik — Holmestrand — Halden — Tønsberg
Biristrand — Ålesund — Hamar

JOHS. BØRRESEN
Møbel-, Teppe- og Utstyrsforretning
Gjøvik — Tlf. 71 317

FINN MALTERUD
Gjøvik — Telefon 72 125
Volvo-forhandler

KJELL BAKKEN
Byggmester og Entreprenørforretning
Autorisert i gruppe A, B, C1, D1
Moss
Fr. Solies vei 22 - Telefon 57 329

NILS VIKEN
Nygard st. pr. Gjøvik
Assortert forretning

FREDHEIM TREVARE
Produsent av «Husmorvinduet»
Odnesveien — Nygard
Telefon Gjøvik 73 140

ATELIER GRETHE A/S
Storgt. 19 - 3100 Tønsberg - Tlf. 12 2 77

ARTHUR M. SPERRE
Agentur — Kommisjon
Kirkegt. 25 - Telefon 21 032 - Ålesund

BIRI-MØBLER A/S
Sentralbord 99 486 — Biristrand

Velkommen til
TEKSTILMAGASINET A/S
Alt i metervarer
Pellygt. 35 — SARPSBORG — Tlf. 55 982

A/S TRONDHJEMS PAPIR- & PAPFABRIK
Trondheim — Telefon 20 706

AUTOPARK A/S
FALKENBORG
Trondheim — Telefon 19 565

OSCAR GRENAGER
Linoleum — Tapeter
Farvehandel — Vindusglass
Halden — Tlf. 82 235

BJ. TANGEN
Heidemannsgt. 31 - 2300 Hamar
Telefon 23 2 43
Kolonial - Tobakk - Frukt

TØNSBERG FERDIGBETONG A/S
Inneh.: A. Rui
Ferdigbetong i alle kvaliteter
Tønsberg Telefon 13 927
Sandefjord Telefon 67 202

BRØDRENE FJELD ELEKTRISK
Autorisert installatør
Værlegt. 18 — Tlf. 3194
MOSS

GRILLEN
Kafeteria — Friluftservering
Selskapslokaler
Telefon HOLMESTRAND 51 460
Rådhusgt. 11

Haugesund — Verdal — Drammen — Sandnes — Steinkjer
Namsos — Porsgrunn — Kristiansand S. — Hønefoss

GARDINER — TEPPER
SVELLAND
Byens utstyrsmagasin
Haraldsgt. 140 - Haugesund - Tlf. 21 222

RINDSEM MØLLE A/S
Verdal — Telefon 88 321

MABRO A/S
Bilgummiverksted
Hans Kiærsgt. 12 — 3000 Drammen
Telefon 83 34 66

Besøk
ÅSPAVILJONGEN RESTAURANT
God mat — God utsikt
3000 Drammen — Telefon 83 37 47

BRØDR. MYRHAUGEN
Murmestere
Trones — Telefon 63 018
SANDNES

INGENIØRFIRMA NOR-KLIMA
SVERRE SVENDSEN & CO.
Varme — Ventilasjon — Klimaanlegg
Tollbodgt. 8 - Tlf. 83 59 43 - 3000 Drammen

FOTOMAGASINET
Film, fremkalling, kopiering, albums, rammer
Dagny Holthe
N. Storgt. 1 — DRAMMEN
Telefon 83 38 32

DRAMMENS SVEISEVERKSTED
Bjørnstjerne Bjørnsonsgt. 104 - Drammen
Telefon 83 74 83
ALT I SVEISEARBEID
Utleie av mobilkran

ANDERS LØCHEN FOGTH
Spesialforretning i briller og kikkerter
Søndre torv, Hønefoss
Telefon 21 437 — Hønefoss

STEINKJER MATSENTER &
MATHJØRNET
ASS. MATVAREFORRETNING
Steinkjer — Telefoner 61 602 - 61 780

A/L NAMDAL KORNSILO
Namsos — Telefon 73 196

PORSGRUNN HANDELSLAG
Ass. forretning
3900 Porsgrunn — Telefon 52 2 79

Ronsenprodukter i rikholdig utvalg får De hos
THV. ENDERUD & CO.
«Ronsensentret» Storgt. 1, Telefon 21 388
Hønefoss
Ellers alt i røkesaker, konfekt og lesestoff.
Distriktets eneste aut. Ronson-Service

Christiansands Babymagasin
ALT FOR BABY OG BARN
Markensgt. 26
Kristiansand S. — Telefon 22 646

Føreland Karosserifabrikk A/S
Spes.: Lettvekts Stålkarosseri
Øverbø pr. Kristiansand S. - Tlf. 38 005

Steens Klisje-Offset A/S
Kirkegt. 18 - Kristiansand S. - Tlf.24 079
Firefarget Offset og Plater

MELLEMSTRANDS TREVAREINDUSTRI
MØBELPRODUKSJON
Vigrestad — Jæren
Telefon Vigrestad 87 130

BRING MØBELSENTER A/S
Storgt. 32
Lillehammer Telefon 53 380

BRØDRENE KVIA
OFFENTLIG SLAKTERI
Nærbø
Telefon kontor og slaktehus 85 436
Telefon pølseri og butikk 85 127

MØBLER & LYS A/S
Alt i Møbler og Lamper
Sellebakk — Tlf. 14 341

A/S STOKKE PUKKVERK
Stokke — Tlf. 327
Pukk - Singel - Veigrus

SKAL DE KJØPE
SOVEROMSMØBLAR?
Sjå då først våre modeller.
Desse er Stilfulle - Prydfulle og Praktiske
Skogen Møbelfabrikk A/S
Rødland — tlf. Velandsnes 60 b

OLAF B. TERJESEN A/S
Aut. Rørlegger
Teie — Tlf. 20 848

Ragnar Olsen Karosseriverksted
Utfører all slags Karosseri og Opprettingsarbeid
Kalbergvn. 6 Tlf. 55 1 83 - 1500 Moss

EVENSEN & EVENSEN
Aut. Entreprenørforretning
ALT I MUR - TRE - BETONG
Tlf. 52 147 — Lillehammer

E. MENGSHOEL A/S
Lillehammer — Telefon 53 520
Byggevarer — Trelast

TRÆLEBORG BAKERI A/S
Tønsberg — Telefon 12 423

H. LØVOLD
Fiskeforretning - Fast bilrute
Namsos — Telefon 72 773

HELGE SOLUM TEPPEFORRETNING
Spesialforretning i vegg til vegg-tepper og i avpassede tepper
Helgerødgt. 7 - 1500 Moss - Tlf. 57 4 70

KARL HOLM
Slakter og Pølsemakerforretning
Arendal — Tlf. 21 134

LEIF ROTMO
Ass. landhandel
Helgådalen
Telefon Verdal 80 473

GLITRE GARTNERI
Inneh.: A. J. Andersen
Alt i planter og blomster
Teie pr. Tønsberg — Telefon 20 578

Hamar — Årnes — Lillestrøm — Strømmen — Stange
Notodden — Sarpsborg — Ski — Ålesund — Mjøndalen

SKOTØYMAGASINET
Telefon 3076 — ÅRNES
Skotøy — Herreekvipering
Sportsartikler — Møbler

ALVHILD JØRGENSEN
Håndarbeider - Garn - Brukskunst
NOTODDEN
Tlf. 11 693

BRØDR. AAKVIK A/S
Entreprenørforretning
Ålesund — Sentralbord 24 651

A. OPSAHLS EFTF.
Gunnar Erichsen
Kjøttforretning
Telefon 86 20 94 - SKI

HAFSLUND VULK A/S
Utfører banepålegging - Avbalansering
Omlegging - Reparasjoner
Isevn. 59 - Sarpsborg - Tlf. 67 452

LILLESTRØM KONFEKSJON
LILLESTRØM
HERRE-, GUTTE- og PIKEKLÆR

STÆRKEBYE TRYKK
Alt i trykksaker
3051 Mjøndalen - Tlf. Drammen 82 62 56

Glassmester REIDAR HESLER
Stasjonsvn. 39 — Strømmen
Telefon 71 29 16
Kunst- og Bygningsglassmesteri

WOLD & HANSEN
Lerdalsgt. 21 - Strømmen
Telefon 71 22 67
Blikkenslageri - Alt i bygningsarbeide

EINAR ØVERLI
Trelasthandler
Hamar — Tlf. 23 692

STANGE ELEKTRISKE
Elektrisk forretning
Aut. installatør
Telefon 31 430 — Stange

EIVIND J. ALHAUG
Entreprenør
Hamar — Tlf. 22 954

FREMKALLING — KOPIERING
Den beste service, hurtigste levering til rimeligste priser får De når De sender Deres filmer til
Døhlens Fotolaboratorium
Strømmen

De får mange tips ved en rundtur i vår forretning. — Gå innom
SIG. BERGERSEN
Nittedalsgt. 19, Lillestrøm, Tlf. 71 13 03
Glass - Stentøy - Kjøkkenutstyr - Damevesker - Parfyme - Leketøy

KLAUS LANGSHOLDT
Aut. Rørleggerfirma
1700 Sarpsborg — Telefon 53 9 88

SVERRE MAGNUS GISET A/S
Optiker
Hamar — Tlf. 21 230

BRØDRENE SKÅRET
Elektrisk monteringsverksted
Hamar — Tlf. 25 621

HAMAR RØRLEGGERBEDRIFT A/S
Aut. Rørlegger
Skolegt. 12, Hamar — Tlf. 23 024

O. NØRVE A/S
Ålesund — Sentralbord 25 740
Trelast — Bygningsartikler

OSCAR BERG A/S
Tekstilmagasin
Stjørdal — Telefon 94 433

P. HASSELØ & CO.
Kolonial - Sild - Fisk - Glass - Krustøy
Tingvoll — Tlf. 71

HAMAR BETONGFABRIKK A/S
Ferdigbetong
Hamar — Telefon 22 223

MOSJØEN SKOTØYMAGASIN
C. M. Havigsgt. 14 - Tlf. 70 251
ALT I SKOTØY
Mosjøen

SOLVANG BENSIN & SERVICE
Synnøve og Vigleif By
Furnesvn. 111 - 2300 Hamar - Tlf. 22 6 65
Vask - Smøring - Oljeskift - Rekvisita
Parafin - Fyringsolje — Kiosk: Tobakk -
Frukt - Sjokolade - Is - Mineralvann

ARNE MOEN
Byggmester — Entreprenørforretning
Molde — Sentralbord 51 088

SKOGVEIEN AUTO A/S
Bilforretning — Mobilstasjon
Bensin - Olje - Service
Hamar — Tlf. 22 090

STÅL & ALUMINIUM SVEIS A/S
Tenvik
Nøtterøy Telefon 83 318

ORKERØD SELVBETJENING
Inneh.: B. Nordnes
Alt i Dagligvarer
Rambergvn. 24 - Jeløy - Telefon 53 717

GUTU'S AUTO
AUT. BILVERKSTED
Bensin og Oljer
Citroen forhandler
Barkåker — Telefon 29 257

N. M. RYGH
GLASSMAGASIN
Ålesund — Telefon 22 291

BRØDRENE HUSE & SØNNER
Murmester- og Entreprenørforretning
Askim — Telefoner: 88 17 64 - 88 25 79

Fredrikstad — Tønsberg — Skien — Stokke — Åsgårdstrand
Holmestrand — Brevik — Molde

HOTELL SOCIETETEN
Vertskap: Marit og Finn Vik
3080 Holmestrand — Telefon 51 7 98

OLAVSENS ELEKTRISKE
Aut. installatør
Fredrikstad — Telefon 15 275

PETTERSENS SØNNER
Lakkeringsverksted
Moum pr. Fredrikstad — Tlf. 14 374
Alt i lakkering av person- og lastebiler

MÜLLERS MARINA
Hj. Nilsensgt. 9 — Fredrikstad
Telefon 11 871
BENTE MÜLLERS SALONG
Brochsgt. 1 — Fredrikstad
Telefon 13 146

Gode og rimelige sko
SKO-HENRIK
Håkon Gamlesgt. 5—7
Tønsberg — Telefon 12 965

A/S DANTHERM
Varmluftaggregater
Tønsberg — Telefon 12 121

VESTFOLD DYKKERSENTER A/S
Spesialforretning i dykkerutstyr
Farmands vei 13
Tønsberg — Telefon 15 839

HAGBART JAKOBSEN
Fargehandel
Spesialforretning i maling
Fredrikstad - Telefoner 12 586, 12 556

STOR-VASK A/S
Telefoner 26 666 - 27 696
SKIEN

SYSTEM-SERVICE A/S
Alt i kontormaskiner
Telefoner 24 790 - 24 791
Blomsgt. 33 SKIEN

KALAND RUSTFRITT
Mellumveien 1 - SKIEN - Tlf. 26 568
Rustfritt utstyr til storkjøkken

OLAV SØRHAUG & CO.
Trelastforretning
Stokke — Telefon 16

BENYTT
Geo Selskapsmat
GEO VARESENTER
Åsgårdstrand - Telefon 81 004

EUGEN SØRENSEN
Tepper — Møbler
Holmestrand — Telefon 51 207

H. A. DAHLS MØBELFORRETNING A/S
Møbler — Tepper
Brevik — Telefon 70 034

E. SLORER JACOBSEN & CO.
Speiderveien 29 - Fredrikstad
Telefoner: 16 540 - 16 945
«HAVETS DELIKATESSER»

Stavanger — Sandefjord — Molde — Ålesund — Minnesund
Sør-Audnedal — Skudeneshavn — Larvik — Hønefoss — Spillum

A/S SERVICE
Ålesund — Telefon 21 517
Radio — TV

AUDNA BRUK
Alt i trelast for nybygg og reparasjoner
Sør-Audnedal — Telefon 65 140

MATHIAS JULNES
Byggmester
Molde Telefon 53 042

E. P. AASE
Alt i Kolonial
Sandnes — Tlf. 61 618

Hundhammer Eskefabrikk A/S
Konditoresker — Smørbrødesker
Trådstiftesker — Fittingesker
Meieriemballasje
Mariero — postadr. 4010 Stavanger
Hillevåg - Tlf. Stavanger 36 503, 29 160

Vi leverer også
HYDRAULISKE
vripropelleranlegg
A/S HEIMDALMOTOR
Molde — Tlf. 52 155

SKUDENESHAVN RØRLEGGERFORRETNING
Aut. Rørleggerfirma
Skudeneshavn — Telefon 58 338

ELVIN LINDSTRØMS EFTF.
Gunv. Hamre
Granit og Marmorsliperi
Stavanger — Tlf. 25 612

ARNE A. WAMS EFTF.
ALT I DAGLIGVARER
Tlf. 85 70 07 — Vikersund

SANDAR BILLAKKERING
Haukerød
Sandefjord — Telefon 75 266

NORDSTRAND FOTO
Alt i Foto og Smalfilmutstyr
Storgt. 20 - Hønefoss - Telefon 22 251

SØRENSENS EFTF.
BAKERI
2092 Minnesund — Telefon 76 80 78

JOHAN P. BJØRNSETH
FRUKT & TOBAKK
Ålesund — Telefon 22 081

BLOMSTERSERVICE
Inneh.: V. Wilhelmsen
ALT I BLOMSTER
Hundevåg — Stavanger
Telefoner: 47 261 - 47 284

EDV. NØKLEBYE
Urmaker — Optiker
Søndre Torg 2 - Hønefoss - Tlf. 21 273

TORGER NAVERSEN
Aut. Rørleggerbedrift
STAVANGER
Telefon 23 383

Utgiver:
SAMORDNINGSRÅDET FOR
ÄNDSSVAKESAKEN I NORGE
Postboks 167 — 1324 LYSAKER
Returadresse: **AUG. HANSSENS FORLAG**
ØVRE SLOTTSGT. 5, OSLO 1

NAMSOS FYSIKALSKE INSTITUTT

Namsos — Tlf. 72 544

DOVRE ENTREPRENØR A/S

Ole Rølvågsv. 9 - Telefon 59 426

Trondheim

VOLKSWAGEN

Østbye Pedersen Auto A.s

Skien — Sentralbord 20 092

Grafia Boktrykkeri, Oslo